

ztrátu 5% a víc váhy za 6 a více měsíců a 3 z následujících: snížená svalová síla, únava, anorexie, laboratorní abnormality, nízký index tukuprosté hmoty (fat free mass index) (37, 38, 39).

Hodnocení nutričního rizika v praxi probíhá pomocí screeningových nástrojů (např. NRS 2002, MUST, dotazník hodnocení nutričního rizika pro onkologické pacienty) nebo antropometrických měření. V paliativní medicíně by mělo být zhodnocení nutričního stavu automatickou součástí vstupního vyšetření s pravidelným přehodnocováním v průběhu progresu nevléčitelné nemoci.

Farmakologická intervence spočívá zejména v léčbě stavů a příznaků, které mohou anorexii a hubnutí prohlubovat, tedy např. nauzea, zácpa, bolest, dušnost, deprese, úzkost, stomatitida. Kauzální intervenci s omezenou (časovou a interindividuálně variabilní) účinností představují progestiny a kortikosteroidy jako jediné *evidence-based*, dále EPA (kyselina eikosapentaenová) a kanabinoidy.

Megestrol-acetát (Megace, Megaplex) je progestin, který zlepšuje chuť k jídlu, snižuje únavu a zvyšuje pocit *well-beingu*. Obvyklé dávkování je od 160 mg do 800 mg za den. Je spojen s mnoha nežádoucími účinky jako edémy (retence tekutin), arteriální hypertenze (retence sodíku), tromboembolické komplikace, adrenální insuficience, hyperglykemie. Nárůst hmotnosti možno pozorovat po 4–8 týdnech léčby, přičemž se nejedná o svalovou tkáň, ale o retenci vody a tukovou tkáň. Jeho účinek poté v čase klesá. Proto je vhodný spíše pro krátkodobé použití (týdny).

Tab. 7. Příčiny průjmu (upraveno dle 20, 39)

Léky	Laxativa, antibiotika, cytostatika, inhibitory tyrosinkináz, imunoterapie, prokinetika, NSAID, některá antipsychotika, některá antidepresiva
Metabolické a endokrinní	Hypertyreóza, malabsorpce žlučových kyselin, pankreatická insuficience
Infekční	Bakteriální či virové infekce
Nádorové	Infiltrace či obstrukce GIT, paraneoplastické syndromy, karcinoidový syndrom
Iatrogenní	Chirurgické výkony, chemoterapie, radioterapie, enterální výživa, medikace

Kortikosteroidy (dexamethason, prednison) stimulují chuť k jídlu, ulevují od nauzey, mohou mít euforický účinek. Efekt nastupuje rychle, ale trvá jen několik týdnů. Podobně jako progestiny jsou vzhledem k obecně známým nežádoucím účinkům indikovány u pacientů s limitovanou prognózou.

V rámci nefarmakologické intervence je základem nutriční poradenství doplněné o perorální nutriční doplňky (sipping, ONS – *oral nutritional supplements*) s vyšší energetickou hustotou a bílkovin. U mobilních nemocných lze doporučit lehkou fyzickou aktivitu, která pomáhá udržovat svalovou hmotu a funkční kapacitu. Cílem je udržet perorální příjem bez nadměrné zátěže pacienta. Rutinní zavádění výživové sondy (nasogastrická, nasojejunální, jejunostomie, perkutánní endoskopická gastrostomie) se u pacientů s pokročilou/refrakterní podvýživou nedoporučuje. Tato intervence nepřináší zlepšení celkového přežití ani funkčního stavu, naopak pro pacienta a rodinu představuje zátěž.

Rutinní podávání parenterální výživy není u pokročilé kachexie indikováno. Lze ji zvážit výjimečně u pacientů s očekávaným přežitím alespoň v řádu měsíců a s možností bezpečné domácí aplikace. Není doporučována u pacientů v terminální fázi onkologického

i neonkologického onemocnění, v případě refrakterní kachexie, u pacientů s těžkou hemodynamickou nestabilitou či pokud není tato intervence v souladu s preferencemi pacienta. Parenterální výživa může zvyšovat riziko infekce a sepse, trombózu a metabolických komplikací při neschopnosti kachektického pacienta využít makro- a mikronutrienty. Z výše uvedených důvodů je klíčové sdílené rozhodování a přehodnocování přínosů a rizik jakékoliv nutriční intervence u pacientů s pokročilou podvýživou.

Stravování má pro pacienty i jejich pečující zásadní symbolický i emoční význam. Příjem potravy, jídlo a stolování je spojeno s péčí, bezpečím a vyjádřením pozitivních emocí. V kontextu pokročilého onemocnění proto bývá pro pečující obtížné sledovat, jak pacient postupně ztrácí chuť k jídlu, snižuje se příjem potravy a klesá hmotnost. Časté a zcela pochopitelné jsou proto snahy pečujících o zvýšení příjmu potravy, což může vést k nevolnosti, zvracení, (mikro) aspiracím, frustraci nemocného a rodiny. Každý zdravotník by měl rozpor mezi přirozenou touhou pečujících poskytnout pacientovi potravu a realitou progredující anorexie a kachexie pojmenovat a citlivě komunikovat, čímž lze zmírnit či předejít stresu a utrpení (36–41).

Tab. 8. Možnosti farmakoterapie průjmu (upraveno dle 20, 39, 42)

Skupina léčiv	Léčiva	Účinek	Poznámky
Opioidní antidiaroeika	Loperamid (Loperon, Imodium, Loperamid), difenoxylát + atropin (Reasec)	Snižují střevní peristaltiku a prodlužují průchod stolice	První volba u neinfekčního průjmu; nesmí se podávat při bakteriálním průjmu (toxické megakolon)
Adsorpční látky	Diosmektit (Smecta), aktivní uhlí (Carbosorb)	Absorbuje střevní plyn, enterotoxiny, bakterie, viry, stabilizuje střevní sliznici	Není RTG-kontrastní
Antisekretorika	Recekadotril (Hidrasec, Enditril, Racibum)	Snižuje hypersekreci vody a elektrolytů	Akutní sekretorický průjem
Anticholinergika / spasmolytika	Butylskopolamin (Buscopan), drotaverin (NO-SPA)	Zmírnění křečí	Průjmy s výraznými křečemi, pozor na zácpu
Antibiotika	Rifaximin (Normix), vankomycin per os (Cl. difficile)	Eliminace specifických bakteriálních příčin	
Probiotika	<i>Saccharomyces boulardii</i> , <i>Lactobacillus</i> spp.	Obnova střevní mikrobioty	Doplňek, zejména u průjmů po antibioticích
Somatostatinový analog	Oktreotid (Sandostatin, Octreotide)	Snižuje střevní motilitu a sekreci	Průjmy při karcinoidovém syndromu, syndrom maligní střevní obstrukce
Enzymatická substituce	Pankreatické enzymy (Pangrol, Kreon)	Zlepšení trávení tuků, bílkovin	Při exokrinní nedostatečnosti pankreatu (operace, nádory)